

Hvorfor vokser karismatisk kristendom?

HELJE KRINGLEBOTN SØDAL

Knapt noen kristendomsform har vokst så eksplosivt som den karismatiske. «The most dramatic development in the century recently concluded, has been Pentecostalism and its vast charismatic penumbra», hevder den britiske religions sosiologen David Martin.¹ Karismatisk kristendom karakteriseres også som den mest dynamiske og hurtigvoksende religiøse bevegelsen i verden, en suksesshistorie i vår globaliserte tidsalder.² Veksten gjør den til en særlig interessant case for misjonsvitenskapen, og misjon har alltid vært en kjerneaktivitet i karismatiske miljøer.³ I dette inngår både evangelisering lokalt og global misjon, gjennom fysisk tilstedeværelse eller ved hjelp av nyere kommunikasjonsmedier.

Artikkelens problemstilling er formulert i tittelen, men jeg avgrenser meg til å undersøke mulige sammenhenger mellom vekst og teologi – og trosutøvelse som henger sammen med læren. De mest sentrale punktene blir da pneumatologien, eskatologien og ekklesiologien som legger premisser for misnologien og religiøst liv. Problemstillingen fordrer en beskrivelse av veksten og en drøfting av vekstfremmende faktorer, men det ligger utenfor siktet å vurdere karismatisk teologi *per se* kritisk og normativt. Artikkelens perspektiv er globalt, men med eksempler fra Norge der det er naturlig.

På den ene siden er det vanskelig å ta utgangspunkt i teologi når studieobjektet er en global ikke-monolittisk bevegelse der religiøs erfaring har forrang over lærespørsmål, slik et internt slagord signaliserer: «A man with a doctrine doesn't stand a chance against a man with an experience». Bibelen alene er norm, ikke dogmer. Systematiseringer og fortolkninger kan være nyttige, men ikke allment forpliktende.⁴ I praksis er det ofte lokale ledere som definerer lærespørsmål. På den andre siden finnes det en forholdsvis fast læretradisjon som forener mange karismatikere på tvers av menighets- og landegrenser, og religionsutøvelsen har noen fellestrekk. Dermed er det tilstrekkelig enighet om sentrale sider ved lære og religiøst liv til å kunne drøfte grunner til vekst på et overordnet nivå.

Begrepsutfordring

Karismatisk kristendom og synonymet pentekostal kristendom brukes med vekslende meningsinnhold og motsetter seg enkle definisjoner.⁵ De henleder oppmerksomheten mot tematisk beslektede skriftsteder om nådegaver (*charisma*) i brevlitteraturen (særlig 1 Kor 12) og om åndsutgytelsen på pinsedag (*pentecost*, Apg 2), som er kjernetekster i bevegelsen. Karismatisk/pentekostal kristendom kan forstås snevert, og refererer da til den klassiske pinsebevegelsen. Det er likevel vanligere å bruke begrepene videre med referanse til både pinsevenner, mennesker fra forskjellige konfesjoner og grupperinger som har internalisert deler av læren i pinsebevegelsen, og nykarismatikere som tilhører konfesjonelt frittstående menigheter og trosfelleskap med historisk og læremessig slektskap til pinsebevegelsen. Allan Anderson er professor i missiologi og pentekostale studier ved Universitetet i Birmingham og en nestor på forskningsfeltet. Han bruker pentekostal/karismatisk kristendom om alle kirker og bevegelser globalt som legger vekt på Den hellige ånds gjerning i tro og praksis.⁶ Jeg bruker karismatisk/pentekostal kristendom om den sammensatte, globale vekkelses- og fornyelsesbevegelsen som historisk har røtter i Azusa Street-vekkelsen i Los Angeles i 1906, som legger vekt på subjektive religiøse erfaringer, praktisering av nådegaver og misjon, og som finnes i og utenfor etablerte konfesjoner. Karismatikere

og karismatisk kristne brukes synonymt om mennesker som tilhører denne mangslungne bevegelsen.

Vanskelige tall

Det er umulig å vite hvor mange karismatikere det er i verden. For det første finnes de i flere kirkesamfunn som vanligvis ikke regnes som karismatiske, med Den katolske kirke som det mest nærliggende eksempelet. For det andre er feilkildene for tallfesting potensielt store fordi karismatiske trossamfunn ikke alltid er registrerte. Her er Kina den numerisk viktigste konkretiseringen. Mange kristne kinesere er karismatiske, men anslag over kristne uavhengig av konfesjonell tilhørighet varierer fra omkring 70 millioner til 125 millioner.⁷ For det tredje kan internstatistikken virke overdreven høy. Dette henger trolig sammen med at karismatikere ofte regner vekst som et tegn på velsignelse og en legitimering av virksomheten. *The New International Dictionary of Pentecostal Charismatic Movements* anslår for eksempel at det er drøyt 1,2 millioner karismatikere i Norge.⁸ Det har svak forankring i virkeligheten, og en nyere studie foreslår 360 000.⁹ Globalt ligger de høyeste anslagene over karismatikere på omkring 600 millioner, eller 27 % av alle kristne og 8 % av verdens befolkning.¹⁰ Forsiktige estimater oppgir omkring 250 millioner.¹¹ Den største pinsesammenslutningen, Assemblies of God – som Pinsebevegelsen i Norge tilhører - omfattet ifølge egen statistikk omkring 67 millioner mennesker og over 366 000 menigheter i 2013.¹² Det finnes ikke god statistikk for Norge hvor karismatikerne blant annet hører hjemme i tradisjonelle pinsemenigheter, frittstående menigheter og nettverk, nye migrantmenigheter, Oase-bevegelsen som oppsto innenfor Den norske kirke og den tverrkirkelige misjonsorganisasjonen Ungdom i Oppdrag.¹³ I denne artikkelen er det ikke påkrevd å ta stilling til tall ut over det som det er konsensus om, at karismatisk kristendom er blitt en gigantisk global massebevegelse.

Vekstområder

Fra en sped begynnelse i USA tidlig på 1900-tallet ble karismatisk kristendom utbredt til alle verdensdeler, men USA

er fremdeles et tyngdepunkt med oppslutning fra omkring 23 % av befolkningen.¹⁴ Brasil, Nigeria og USA er ifølge World Christian Database/WCD de landene i verden som har flest karismatisk kristne.¹⁵ Det er lite som tyder på at bevegelsen vokser i Europa, og omkring 2/3 av alle karismatikere finnes utenfor Vesten. Per i dag er veksten størst i Afrika, Sør-Amerika og Asia, og tall fra PEW Research Institute viser formidabel oppgang for perioden 1970-2006:¹⁶ I Sør-Amerika økte omfanget karismatikere fra 4,4 % av befolkningen til 28 % i perioden, i Afrika gikk veksten fra 5 til 17 %, men det er stor geografisk variasjon mellom landene i begge verdensdeler.¹⁷ Brasil er et særlig interessant eksempel. Dette er verdens største katolske land, men antall katolikker sank med 9 % fra 2000 til 2010, og drøyt 13 % av befolkningen oppgir at de tilhører karismatiske menigheter. PEW oppgir ikke tidlige tall for Asia, men anslår at 3 til 5 % av befolkningen var karismatikere i 2006. Siden folketallet er så høyt, blir Asia et tyngdepunkt for bevegelsen. Teologen og pinsevennen Simon Chan fra Singapore hevder at karismatisk kristendom har et konkurransefortrinn i Asia fordi den bedre enn mange kirkesamfunn forstår å kommunisere med vanlige folk. Grasrota slutter helst opp om menigheter som tar lokalkultur og dagligdagse behov på alvor, slik de karismatiske gjør, mener han.¹⁸ Verdens største (pinse)menighet, Yoido Full Gospel Church, ligger i Seoul, Sør Korea og har mellom 800 000 og 1 000 000 medlemmer.¹⁹ Ifølge WCD topper Assemblies of God i Papua New Guinea i Oseania listen over denominasjoner i verden med størst vekst fra 2000 til 2010 (14,26 %).

Karismatisk kristendom kom med full tyngde til Norge og Skandinavia etter 1906 med daværende metodistpastor Thomas Ball Barratt (1862-1940), som ble grepet av pinsevekkelsen under et besøk i USA. Nå er Norge knapt et vekstområde for bevegelsen, men den ser ut til å ha forholdsvis jevn oppslutning til tross for splittelser og omstruktureringer. Noen pinsemenigheter er små og nedleggingstruet. Andre vokser, for eksempel Intro-menighetene som i skrivende stund er etablert i fem byer.²⁰ Enkelte frittstående karismatiske menigheter, som Oasen i Søgne og Mandal og Karismakirken i

Stavanger, har sluttet seg til pinsebevegelsen. Trosbevegelsen er for tiden på defensiven. Det karismatiske innslaget i Norge øker på grunn av migrasjon, men det er vanskelig å tallfeste omfanget.

Forsknings situasjonen

I Norge er det lite forskning på karismatisk kristendom og vekst. Internasjonalt er temaet belyst av mange, slik noteapparatet viser. Ofte skjer det forholdsvis kort, som ledd i en bred beskrivelse av bevegelsen. Det gjelder også de fire sentrale forskningsbidragene som presenteres her, fra religionssociologen David Martin, teologene Allan Anderson og Harvey Cox og antropologen Simon Coleman.

Martin beskriver karismatisk kristendom som en global religionsform med sterk lokal forankring, «apt for adaptation in a myriad of indigenous contexts».²¹ Han fremhever sosiologiske forklaringer, som at den tilbyr åndelige ressurser, respekt, inklusjon, myndighet og fremtidshåp til marginaliserte mennesker i urbane strøk i utviklingsland. Martin peker på paradokser i bevegelsen, men mener likevel de snarere fremmer enn hemmer vekst: Den er formmessig ny og tilpasset medie- og forbrukersamfunnet og konservativ i sin fundamentalistiske forståelse av Bibelen og oppslutning om markante ledere. Den kombinerer økonomisk disiplinering og fysisk frigjøring på en måte som stimulerer til sosial oppdrift. Videre gir den status til det muntlige, ekspressive og narrative og forkynner håp for livet her og nå, ikke bare det hinsidige.

Anderson argumenterer i hovedsak teologisk og viser til den sterke misjonsimpulsen i karismatisk kristendom.²² Bevegelsens eskatologi ansporer til misjon, og den har en teologisk forankret egalitær grunnholdning som fører til at kulturelle, sosiale og etniske forskjeller tones ned. Den pneumatologisk orienterte misjonsstrategien gjør felles åndserfaringer viktigere enn kirkelige strukturer og skaper teologisk og formmessig fleksibilitet. Bevegelsen tjener også på at den prøver å stedegengjøre virksomheten når den etableres i et nytt område.

Cox regner den teologiske fleksibiliteten i karismatisk kristendom som vekstfremmende: «Indeed pentecostalism's phenomenal power to embrace and transform almost any-

thing it meets in cultures which it travels is one of the qualities that gives it such remarkably energy and creativity».²³ Ellers hevder han at bevegelsen representerer en opprinnelig religionsform, *primal spirituality*, som omfatter *primalspråk* forstått som tungetale, *primalfrombet* forstått som religiøse uttrykk som visjoner, drømmer, dans, helbredelse og transe, og *primalbåp* forstått som tro på en nært forestående kosmisk endring. Dette kan virke attraktivt i Vesten der mange søker etter autentisitet, erfaring og ekstase, så vel som i områder der ekstatiske fenomener er vanlige og skaper gjenkjennelse. Cox mener også at den økende sosiale orienteringen i mange karismatiske miljøer gir grobunn for vekst. Dette momentet støttes i en ny avhandling om pentekostale i Argentina. Her hevder Hans Geir Aasmundsen at virkelighetsforståelsen er endret fra negativ til positiv dualisme. Karismatikere prøver ikke lenger å isolere seg fra en ond verden (negativ dualisme), men tar aktivt del i samfunnet for å forandre det (positiv dualisme).²⁴

Coleman anser bevegelsens globale orientering og den moderne kommunikasjonsstrategien som hovedgrunner til vekst. Karismatikere bruker moderne massekommunikasjonsmidler bevisst og arbeider internasjonalt med nettverksdanning. Dessuten gjør bevegelsen kroppen til et «sete» for åndelighet på en måte som svarer til trender i tiden. Dermed blir religionsformen relevant for mange.²⁵

Disse forskningsbidragene viser at flere faktorer bidrar til å forklare vekst. I det følgende snevrer jeg inn perspektivet til teologi som forklaringsmodell. Dette innebærer ikke at jeg avviser andre tilnærminger, men de faller utenfor artikkelens sikte.

Erfarings- og vekstorientert teologi

Er karismatisk teologi særskilt vekststimulerende? Forskere som Anderson og Cox har svart bekreftende, og jeg slutter meg til dette. Økningen i karismatisk kristendom henger sammen med en erfaringsorientert teologi som fører til utadrettethet og fleksible praksiser. Walter Hollenweger skriver: «Pentecostals are so convinced of the power of their experience that they want to pass it on to everybody. This makes them effective

evangelists». ²⁶

Pneumatologi

Pneumatologien er det fremste læremessige særtrekket i karismatisk kristendom. ²⁷ Der tradisjonelle kirkesamfunn henviser til Jesu misjonsbefaling (Matt 28,19-20), vil karismatikere gjerne si at Ånden sender ut, motiverer og utrunder. Dette indikerer knapt uenighet om innholdet i kristologien, men viser at pneumatologien får større plass i karismatisk kristendom enn i andre kristendomsformer. Kjernen i karismatisk pneumatologi kan sammenfattes slik: Det personlige møtet med Gud gjennom Den hellige ånd er avgjørende viktig og resulterer i en gjennomgripende og konkret forandring for individet. Dermed blir Guds immanens påfallende håndgripelig. Han utrunder den enkelte og fellesskapet på observerbare måter, og Åndens kraft og utrusting har misjon som viktigste mål. Nådegavene styrker individet og menigheten for at det/den kan vinne andre. Ellers har karismatikere ulike syn på innholdet i pneumatologien. Oppfatningene om åndsdaap og tegnene på den varierer, men det har mindre betydning for problemstillingen. Her er det viktigste troen på Ånden som en dynamisk kraft som skaper omvendelse, frelse, fornyelse, fellesskap og misjonsiver, og som manifesterer seg og utrunder gjennom nådegaver og tegn – i hjem, menighet, nærmiljø og på misjonsmarken. ²⁸

Åndens kraft virker både på et åndelig, fysisk og materielt plan, og karismatisk pneumatologi er snarere holistisk enn dualistisk. Derfor er den lett forenelig med en holistisk livsinnstilling som preger mange av de tradisjonelle misjonsområdene, der også karismatisk kristendom vokser mest. Her vil en teologi som legger vekt på at Gud både kan frelse sjelen, helbrede kroppen og sørge for dagligdagse behov gjennom sin Ånd, gjerne fortone seg mer attraktiv enn en teologi som betoner frelse og fornyelse bare på et åndelig plan. Karismatisk kristendom har et misjonalt fortrinn i mange kontekster fordi den tilbyr løsninger for «hele mennesket». Likhetstrekkene mellom karismatisk pneumatologi og troen på ånder og makter i flere religioner åpner for gjenkjennelse som misjonærer kan bygge på og gir konvertitter mulighet for å inkorporere elementer fra gammel tro i ny pentekostal tro. Det holistiske trekket innebærer at

kropp så vel som erfaring og følelser får religiøs betydning. Hvis Den hellige ånd tar bolig i hele mennesket, blir det legitimt å formidle dette kroppslig – gjennom bevegelser, dans, gråt og latter - primalfromhet i Cox' terminologi. Pentekostal pneumatologi var erfaringsorientert og fysisk lenge før «den kroppslige vendingen», «the turn to the self» og «the spiritual revolution» oppsto i vestlig kultur mot slutten av forrige århundre. Også dette gjør den relevant og tiltrekkende – i Vesten der det har vært underskudd på dette, og i andre verdensdeler der slike trekk er mer selvsagte. Dessuten tilbyr bevegelsen tydelig livsveiledning, og religionstypen «erfaringsbasert forskjellsreligion», som karismatisk kristendom tilhører, er på fremmarsj: «... experiential religions of difference appear to be flourishing because they cater so well for the widespread cultural turn to the self, whilst at the same time providing clear authority, moral depth and structure», kommenterer de britiske religionsforskerne Linda Woodhead og Paul Heelas.²⁹

Karismatisk pneumatologi bygger ned sosiale skiller: Åndsutgytelsen og nådegavene er tilgjengelig uavhengig av kjønn, alder, status og kvalifikasjoner, og autoritet betinges av åndsfylde, ikke av formelle hierarkier eller kvalifikasjoner. Dette virker rekrutterende. I Sør-Amerika hvor den marxistisk inspirerte frigjøringssteologien rettet seg mot brede lag av befolkningen og marginaliserte grupper, var det karismatisk kristendom som vant mest frem: «Liberation theology opted for the poor, but the poor opted for pentecostalism», kommenterte den peruanske teologen Samuel Escobar lakonisk.³⁰

Anderson hevder at læren om frihet for Ånden i formene har gitt en «spontaneous liturgy» som bidrar til bevegelsens brede appell.³¹ Karismatisk kristendom har brodd mot ritualisering og søker formmessig fornyelse. Pentekostale skiller gjerne skarpt mellom form og innhold og mener at det første bør endres for å bevare det siste, forstått som bibelsk kristendom. Formspråket er som regel moderne og kulturtilpasset. Musikkstilen har for eksempel utviklet seg mye og blitt påvirket av sekulære musikalske moteretninger.³² Tanken er at tradisjonelt formspråk som liturgi og kirkemusikk virker fremmedgjørende og passiviserende mens tidsriktige former engasjerer og rekrutterer. Hillsong-bevegelsen, som er en musikalsk trendsetter globalt,

er et eksempel på pinsemenigheter som verver gjennom formen.³³ Det prinsipielt vanskelige i å skille mellom form og innhold blir sjeldent drøftet.

Eskatologi

Karismatisk eskatologi er et komplekst felt, og jeg kan bare ta opp det som er relevant for misjon og vekst. Eskatologien har hatt stor betydning for dette, og ett av særtrekkene ved endetidsforståelsen er troen på at pinsevekkelsen omkring 1900 i seg selv er en oppfyllelse av bibelske profetier om de siste tider.³⁴ Verdensmisjon tolkes også som et endetidstegn.³⁵ Det samme gjelder hendelser knyttet til jødene som er selve hovedtegnet på endetiden.³⁶ Landløftene regnes som oppfylt med opprettelsen av staten Israel i 1948, men jødene har ikke kollektivt omvendt seg til kristendommen slik mange mener de vil gjøre. Dermed blir misjon blant jøder også en viktig del av misjonsoppdraget. Karismatiske kristne tror generelt at det er mulig å påskynde Jesu gjenkomst gjennom misjon (Matt 24,14). Dermed haster det å utbre evangeliet, og Ånden utrustrer til dette. Slik blir eskatologien en avgjørende viktig motivasjonsfaktor, og pneumatologien en mulighetsbetingelse for utadrettet virksomhet. Et historisk eksempel illustrerer dette: I pinsebevegelsens første fase var såkalt trosmisjon aktuelt, det vil si at misjonærer reiste ut uten opplæring eller organisatorisk og finansiell støtte i hjemlandet. Det hastet så mye at selv språkopplæring var overflødig, for tungetale (forstått som *xenolalia* = evne til å tale nye språk) var tilstrekkelig kommunikasjonskanal.³⁷ Denne misjonsstrategien ble raskt forlatt på grunn av nedslående resultater, men interessen for endetiden besto. «Det ser ut som alle tegn er oppfylt som skal vise at tiden er moden for Jesu gjenkomst. *Han kan komme når som helst!*», slo den norske pinsemisjonæren Alf Somdal enfatisk fast i sin fremstilling av pinseteologien fra slutten av 1900-tallet.³⁸

Eskatologien i karismatisk kristendom preges også av det som Aril Edvardsen kaller et «positivt endetidssyn» til forskjell fra et «negativt endetidssyn».³⁹ Mens positiv eskatologi fokuserer på vekst og vekkelse, «innhøstning», i de siste tider, kretser negativ eskatologi om frafall, ugudelighet og trengsler.

Det første synet kan inspirere til optimisme, handling og misjon slik det har gjort i karismatiske kretser. Det siste synet kan resultere i pessimisme, frykt og forskansning, slik det har skjedd i noen andre vekkellesbevegelser. Uansett har den positive, forventningsfulle holdningen til de siste tider fremmet misjonsengasjementet blant karismatikere. Samtidig har dette trolig hindret at bevegelsen har utviklet et tydelig samfunnsprogram ut over tanken om at samfunnet forandrer seg når individet gjør det, og endetidsforventningene har hemmet interessen for strukturelle, økonomiske og sosiale endringer som fortoner seg som mindre påkrevd hvis urettferdigheten står for snarlig fall.

Endetidsforkynnelsen er likevel dempet i karismatiske miljøer nå, spesielt i vestlige land. Den innflytelsesrike amerikanske pastoren Joel Osteen hevder for eksempel: «Today is the only day we have. We can't do anything about the past, and we don't know what the future holds. But we can live at our full potential right now!»⁴⁰ Forkynnelsen hans er hverdags- og nåtidsorientert. Nye og fremtidsrettede monumentalbygg oppført av karismatiske menigheter er visuelle tegn på at eskatologiske forventninger kan bli nedjustert fra «*når som helst!*» til det mer ubestemmelige «snart». Samtidig inngår hverdagsstrentert forkynnelse og solide bygg i en oppdatert misjonsstrategi. Det gjelder å fremstå emosjonelt og visuelt attraktivt og brukervennlig mens en venter på enden. «Vi sier jo at Jesus kommer snart, men i mellomtiden må vi ha noe som er funksjonelt. Jo mer innbydende lokale vi har, jo flere får vi inn», hevder en norsk pinsevenn med en formulering som både forsvaret positiv eskatologi og det å bygge påkostede forsamlingslokaler.⁴¹

Ekklesiologi

Karismatisk ekklesiologi preges av kongregasjonalisme og er begrunnet i forbildet fra urmenigheten i NT. Kongregasjonalismen innebærer at hver menighet bør være selvstendig/selvstyrt, egenfinansiert og misjonerende.⁴² En slik organisasjonsform korresponderer også godt med det sterke individualistiske trekket ved pentekostal kristendom. Karismatisk ekklesiologi skiller seg fra ekklesiologien i

kirkesamfunn som legger vekt på at sakramentene er kirkestiftende, og kan karakteriseres som praktisk og spiritualistisk. Den representerer en koinonia-tenkning som fremhever fellesskapet om nådegavene. Bevegelsen har et anti-institusjonelt preg som likevel ikke hindrer enkelte samordnende organer, for eksempel for å koordinere misjonsarbeidet, eller at det dannes nettverk av ulike slag. Strukturelt legger karismatisk ekklesiologi til rette for en radikal praktisering av det allmenne prestedømmet.

De selvstendige menighetene ledes av pastorer og eldste, som enten rekrutteres ved selvsupplering eller valg. Poenget er at de rekrutteres nedenfra og lokalt, ikke ovenfra og sentralt. Kongregasjonalismen kombinert med pneumatologiens fremheving av åndelig autoritet, ser ut til å stimulere til religiøs innovasjon, og særlig til å få frem kreative og karismatiske ledere.⁴³ Globalt er gründere og pastorer som Yong-Gi Cho, Kenneth Hagin, Rick Warren og Joel Osteen eksempler på innovasjon med stor vekst. Samtidig har noen ledere kombinert religiøs kreativitet med maktmisbruk og moralske fall. Her kan Cho, Todd Bentley og Helge Fossmo stå som eksempler.⁴⁴ Slike fall kan få store konsekvenser lokalt, men virker knapt inn på oppslutningen om karismatisk kristendom samlet sett. Karismatiske innovatører i Norge ved siden av Barratt er for eksempel Johan Oscar Smith som grunnla «Smiths venner»/Brunstad Christian Church, Aril Edvardsen som etablerte misjons-organisasjonen Troens Bevis og Kirken i Dalen, Åge Åleskjær som startet Oslo Kristne Senter/Romerikskirken og helbredelsesforkynneren Svein Magne Pedersen. Sistnevnte er ikke pastor, men driver teletorgmisjon gjennom stiftelsen Misjonen Jesus Leger, arrangerer helbredelsesmøter og utgir et av Norges mest utbredte magasiner, *Legedom*, med opplag på 50 000 og en antatt leserkrets på 200 000.⁴⁵

Med henvisning til Paulus-brevene har karismatisk ekklesiologi tradisjonelt forbeholdt lederfunksjoner i menigheten for menn. I praksis er det mer sammensatt, og det finnes profilerte kvinner i lederposisjoner. Aimee S. Mc Pherson stiftet eksempelvis den verdensomspennende pinesammenslutningen The Foursquare Church i Los Angeles i 1923 og var en pioner innen datidens mediekommunikasjon.⁴⁶

I 1933 skrev Barratt at kvinner hadde samme åndsgaver som menn, og «hvis Ånden kaller og menigheten forstår kallet, så er den inspirerte kvinne rede til å fylle en hvilken som helst plass i de kristne menigheter». ⁴⁷ Pinsebevegelsen i Norge fikk sin første kvinnelige pastor i 1994 da Marit Landrø ble pastor i pinsemenigheten på Heimdal. Nasjonalt og globalt er det nå forholdsvis vanlig at et pastorpar leder menigheten sammen. I land med tradisjonelle kjønnsrollemønstre oppfattes gjerne karismatisk kristendom som attraktiv for kvinner fordi den får mennene tilbake til hjemmet, øker bevisstheten om familieverdier og motvirker kriminalitet og rusmisbruk. ⁴⁸ Lite tyder på at den maskulint pregede ekklesiologien har hindret vekst som sådan, og på deltagersiden er det flere karismatiske kvinner enn menn på verdensbasis. ⁴⁹

Ekklesiologien kan forklare vekst fordi den gir rom for organisatorisk fleksibilitet og oppfordrer til stedegengjøring og lite byråkrati. ⁵⁰ Karismatiske grupperinger kommer tett på lokalsamfunnets behov og kan innrette forkynnelse, aktiviteter og formspråk på en måte som slår an lokalt, og de tar ansvar for verdensmisjon uten fordyrende og distanseskapende byråkrati. Vanligvis er det tette personlige bånd mellom utsendinger og utsendermenighete(r), som sannsynligvis øker givervilje og misjonsengasjement. I Norge er samordningsorganet Pinsebevegelsens Ytremisjon blitt det største misjonsselskapet med flest misjonærer utenfor Norge og høyest givertjeneste. ⁵¹ Karismatisk kristendom åpner også for en type lederskap som viser seg å ha virket rekrutterende samtidig som den skaper utfordringer, særlig knyttet til makt og maktmisbruk. ⁵²

Missiologi

Pneumatologien, eskatologien og ekklesiologien danner grunnlag for en offensiv og dynamisk missiologi. «The Pentecostal missionary movement is prospering for the very reason that it is Pentecostal», hevdes det tautologisk. ⁵³ Tanken er ikke at menigheten driver misjon, men at den lever for dette. Eskatologien blir en katalysator for misjonsvirksomhet, mens ekklesiologien stimulerer til ubyråkratisk, effektiv misjon og innovasjon. Når Ånd og misjon er uatskillelige,

er kristendom uten misjon og forsøk på ekspansjon utenkelig. Verden og lokalmiljøet er sognet, for alle kristne er misjonærer på sin plass. Formell misjonærutdanning er ikke et krav, men mange bibelskoler og seminarer har misjonærprogrammer. Missiologien slår ut i stor aktivitet – hjemme og ute. Kritikk om «kulturimperialisme», som kristen misjon ofte beskyldes for, kan også ramme karismatisk misjonsvirksomhet med amerikanske fremstøt i Sør-Amerika som en mulig konkretisering.⁵⁴ I noen tilfeller er slik kritikk likevel mindre treffende for karismatisk kristendom enn for andre kristendomsformer på grunn av de pentekostales sterke tradisjon om umiddelbar stedegengjøring. Til en viss grad kan dette også ha vært enklere å gjennomføre når karismatisk misjon kom til «moderniserte» kontekster der de tradisjonelle kirkesamfunnene allerede hadde bidratt til modernisering og globalisering.

Sammenhengen mellom missiologi og pneumatologi gjør Åndens gjerninger i form av «tegn og under» til en integrert del av misjonsvirksomheten: Frelsesbudskapet skal følges av manifestasjoner på Guds makt, særlig helbredelse og andre overnaturlige tegn. Forkynnelse uten dette regnes som reduksjonistisk og defensiv, i strid med «the full Gospel» som består av ord og tegn. Karismatisk kristendom er relativt lett å forene med tradisjonell religion i Asia, Afrika og Oseania fordi den preges av en muntlig kultur der fortelling og erfaring står sentralt, og fordi fenomener som helbredelse ved bønn, drømmer og visjoner inngår som en naturlig del av tro og virkelighetsoppfatning. Kombinasjonen av verbal misjon og fysiske manifestasjoner har vist seg spesielt virkningsfullt i de delene av verden som er lite preget av sekularisering, rasjonalisme og vitenskap. I Vesten blir overnaturlige innslag i missiologien ofte dempet til fordel for en orientering mot hverdagslige behov: økonomi, samliv, ensomhet, arbeidsløshet og helse – og en åpenhet mot lokalkultur og lokalsamfunn, positiv dualisme i Aasmundsens terminologi. I nyere tid er tanker om kirkevekst og kirkeplanning oppstått og utviklet på evangelikal og karismatisk mark, og misjonsarbeidet tar i bruk moderne kommunikasjonsmidler. «Reverse Mission» er et misjonsfenomen som stadige mer

preger karismatisk kristendom. Det innebærer at kristne fra tradisjonelle kjerneområder for vestlig misjon drar til Vesten for å re-evangelisere den nordlige halvkule.⁵⁵

Sammenfatning og utblikk

Jeg har drøftet veksten for karismatisk kristendom og argumentert for at den kan henge sammen med teologi: Karismatisk pneumatologi gir rom for erfaring, autentisitet og tidsriktige former som kan virke transformerende, sosialt inkluderende og involverende. Eskatologien stimulerer til misjon, og ekklesiologien kan lette lokale tilpasninger, forhindre byråkrati og tilrettelegge for innovasjon. Disse punktene danner fundamentet for en ambisiøs missiologi der alle forstås som aktive misjonærer.

Selv om karismatisk kristendom hittil har vokst, er det ingen garanti for fortsatt ekspansjon, og det er ikke utenkelig at de nevnte lærepunktene senere kan bidra til stagnasjon: Pneumatologien kan bli oppfattet som svermerisk, individentsentrert og overflatisk, og misjonsengasjementet kan forta seg hvis parusien uteblir. Den løse organiseringen kan gjøre menighetene lite robuste, og forventninger om vedvarende høyt misjonsengasjement kan føre til utbrenthet og så videre. Og hva vil skje dersom Afrika og Asia utvikler seg økonomisk og kulturelt i retning av Vesten, eller hvis «fremgangsteologien» som står sterkt i disse verdensdelene, ikke innfrir forventningene til de som slutter seg til denne typen karismatisk kristendom? Per i dag er det likevel få tegn på stagnasjon globalt. I 1999 konkluderte Anderson med at kristendomsformen – til tross for kritikk om «primitiv» trosutøvelse og skandaler – ville fortsette å tiltrekke seg store menneskemengder i det nye tusenåret.⁵⁶ Foreløpig ser han ut til å ha rett.

Noter

¹ Martin, David (2002). *Pentecostalism: The World Their Parish* (Oxford: Blackwell), 1.

² Berger, Peter; Davie, Grace; Fokas, Effie (2008). *Religious America, Secular Europe?* (Hampshire: Ashgate), 11; Robbins, Joel

- (2004). «The Globalization of Pentecostal and Charismatic Christianity.» *Annual Review of Anthropology*, vol. 33:117-143, Adogame, Afe (2011). *Who is afraid of the Holy Ghost? Pentecostalism and Globalization in Africa and beyond* (Trenton: Africa World Press), IX.
- ³ Anderson, Allan (2012). «The significance of Pentecostalism to Mission» i Corrie, John og Ross, Cathy (eds.) *Mission in Context. Explorations Inspired by J. Andrew Kirk* (Farnham: Ashgate), 229-241. Jf. Anderson, Allan (2007) *Spreading Fires. The missionary Nature of Early Pentecostalism* (London: Orbis).
- ⁴ Somdal, Alf (1990). *Tro og lære. Et forsøk på en samlet presentasjon av pinsevennenes tro og lære* (Oslo: Filadelfiaforlaget), 5.
- ⁵ Stålsett, Sturla (2004). *Spirits of Globalization. The growth of Pentecostalism and Experiential Spiritualities in a Global Age* (Beccles: SCM Press), 1.
- ⁶ Anderson, Allan (2004). *An Introduction to Pentecostalism* (Cambridge: Cambridge University Press), 13-14.
- ⁷ PEW (2011). *Regional Distribution of Christians: 67 millioner*. <http://www.pewforum.org/files/2011/12/ChristianityAppendixC.pdf> (lest 10.10.2014), WCD drøyt 125 millioner (2014), hvorav nærmere 90 millioner« independents» der mange er karismatikere: <http://www.worldchristiandatabase.org/> (lest 30.09. 2014, abonnement nødvendig).
- ⁸ Burgess, Stanly (2004) (ed.) *The New International Dictionary of Pentecostal Charismatic Movements* (Grand Rapids: Zondervan), 58; 193. WCD oppgir 191 000 karismatikere i Norge, hvorav 54 7000 i pinsemenigheter.
- ⁹ Kay, William og Dyer, Anne (eds.) (2011) *European Pentecostalism* (Leiden: Brill), 403.
- ¹⁰ PEW (2011). *Christian Movements and Denominations* <http://www.pewforum.org/2011/12/19/global-christianity-movements-and-denominations/> (lest 10.10.2014).
- ¹¹ Martin (2002): 1.
- ¹² <http://ag.org> (lest 28.08.2014).
- ¹³ Statistikk drøftes i Lie, Geir (red.) (2008). *Norsk pinsekristendom og karismatisk fornyelse. Ettbinds oppslagsverk* (Oslo: REFLEKS-Publishing): 168-169.
- ¹⁴ PEW (2006). *Spirit and Power – A 10-Country Survey of Pentecostals* (lest 10.01.2014).
- ¹⁵ <http://www.worldchristiandatabase.org/> (lest 30.09. 2014).

- 16 PEW (2006).
- 17 Veksten i Sør-Amerika drøftes i González, Ordina og González, Justo L. (2008). *Christianity in Latin America. A History* (Cambridge: Cambridge University Press), 270-296, Afrika drøftes i Adogame (2011).
- 18 Chan, Simon (2014). *Grassroots Asian Theology. Thinking the faith from the ground Up* (Downers Grove: IVP).
- 19 <http://english.fgtv.com/> (lest 29.09.2014), Song, Jae-Dack (et.al.) *Ordeal and Glory Through. The 30-year History of Yoido Full Gospel Church* (Seoul: Sam Seung Ltd.).
- 20 <http://www.intro.co/> (lest 23.09.2014).
- 21 Martin (2002), 6.
- 22 Anderson (2007), (2004).
- 23 Cox, Harvey (1996). *Fire from Heaven. The Rise of Pentecostal Spirituality and the Reshaping of Religion in the Twenty-First Century* (London: Cassell), 146-147.
- 24 Aasmundsen, Hans Geir (2013). *Pentecostalism, Globalisation and Society in Contemporary Argentina* (Huddinge: Södertörns Högskola), 108.
- 25 Coleman, Simon (2000). *The Globalisation of Charismatic Christianity. Spreading the Gospel of Prosperity* (Cambridge: Cambridge University Press), 66-69.
- 26 Hollenweger, Walter (1999). «Crucial Issues for Pentecostals» i Anderson, Allan og Hollenweger, Walter (1999). *Pentecostals after a Century. Global Perspectives on a Movement in Transition* (Sheffield: Sheffield Academic Press): 176-208, sitat: 190.
- 27 Anderson (2004): 187-205.
- 28 Jongeneel, Jan A. (1992) «Ecumenical, Evangelical and Pentecostal/Charismatic Views on Mission as a Movement of the Holy Spirit» i Jongeneel a.o. (eds.). *Pentecost, Mission and Ecumenism. Essays on Intercultural Theology* (Frankfurt: Peter Lang), 231-246. Anderson, Allan (1999): «Global Pentecostalism in the New Millennium», i Anderson og Hollenweger (1999): 208-223.
- 29 Woodhead, Linda og Heelas, Paul (2000). *Religion in Modern Times* (Oxford: Blackwell Publishing), 431.
- 30 Dyrness, William A. og Kärkäinen, Veli-Matti (2008). *Global Dictionary of Theology* (Downers Grove: IVP), 475.
- 31 Anderson (1999): 223.

- 32 Farstad, Per Kjetil (2013). *Pinsemusikken. En undersøkelse av norsk pinsebevegelses sang og musikkliv 1907-2013* (Kristiansand: Portal).
- 33 <http://www.hillsong.com/> (lest 13.10.2014).
- 34 Burgess (2008): 601-605.
- 35 Barrett (1992). «Signs, Wonders, and Statistics in the World Today» i Jongeneel (1992): 189-196.
- 36 Somdal (1990): 339.
- 37 Johnson, Todd M. (1992). «Global Plans in the Pentecostal/Charismatic Tradition and the Challenge of the Unevangelized World» i Jongeneel (1992): 197-206.
- 38 Somdal (1990): 342.
- 39 Edvardsen, Aril (1993). *Verdensinnhøstningen på vei mot oss* (Kvinesdal: Logos forlag), 29-38.
- 40 Osteen, Joel (2004). *Your Best Life Now. 7 Steps to Living at Your Full Potential* (New York: Faith Words), VIII.
- 41 Sødal (2013). «Telt og tempel», i Repstad, Pål og Tønnessen, Elise Seip *Hellige hus. Arkitektur og utsmykking i religiøst liv* (Oslo: Cappelen Damm Akademisk): 132-171, sitat: 168.
- 42 Somdal (1990): 191-193.
- 43 Aasmundsen (2013): 105, Lee, Shane og Sinitiere, Philip L. (2009). *Holy Mavericks. Evangelical Innovators and the Spiritual Marketplace* (New York: New York University Press).
- 44 http://www.dagen.no/Kristenliv/Yonggi_Cho_d%C3%B8mt_for_underslag-71646 , http://www.cbn.com/spirituallife/churchandministry/Grady_Lakeland_Lessons.aspx (lest 29.09.2014), Lundgren, Eva (2008). *Knutby-koden* (Oslo: Gyldendal).
- 45 <http://www.mjl.no/index.php?i=legedom> (lest 29.10. 2014).
- 46 Sutton, Matthew A (2007). *Aimee Semple McPherson and the Resurrection of Christian America* (Boston: Harvard University Press).
- 47 Barratt, Thomas B. (1933). *Kvinnens stilling i menigheten* (Oslo: Korsets Seier Forlag), 34-35.
- 48 Robbins (2004): 133.
- 49 Ibid.: 132.
- 50 Adogame (2011): xii.I
- 51 *Vårt Land* 13.02.2014.
- 52 Repstad, Pål (2012). «Mellom karisma og kontor. Pinseledere i det moderne Norge» i Døving, Alexa C. og Thorbjørnsrud, Berit

- Religiøse Ledere. Makt og avmakt i norske trossamfunn* (Oslo: Universitetsforlaget), 110-128.
- ⁵³ Kay, William K., Dyer, Anne E. (2004). *Pentecostal and Charismatic Studies. A Reader* (London: SCM Press), 227.
- ⁵⁴ Smith, Calvin L. (2009). «Pentecostal presence, power and politics in Latin America» i *Journal of Beliefs & Values*, vol. 30 no. 3, 219-229 (Routledge).
- ⁵⁵ Obinna, Elijah (2014). «African Christians in Scotland: Contesting the Rhetoric of Reverse Mission» i Vincett, Giselle a.o. (ed.) *Christianity in the Modern World. Changes and Controversies*, (Burlington: Ashgate), 77-94.
- ⁵⁶ Anderson (1999): 223.

Helje Kringlebotn Sødal (1962), Cand. philol. Universitetet i Trondheim 1987, Phd Det Teologiske Menighetsfakultet i Oslo 2008. Professor i kristendomshistorie ved Universitetet i Agder. Hun har skrevet en rekke bøker og artikler, deriblant om karismatisk kristendom, eksempelvis: "Victor, not Victim. Joel Osteen's Rhetoric of Hope" i *Journal of Contemporary Religion* 1/2010, "Telt og tempel. Forsamlingslokaler i pinsebevegelsen", i E.S. Tønnessen og P. Repstad (red.) *Hellige bus* (2013), "Når vekkelse blir skjønnlitteratur. Tor Edvin Dahls 'Guds Tjener'" i Ø.T. Gulliksen & Å. Justnes (red.) *Fra svar til undring. Religion i nyere norske tekster* (2014).

Summary:

Why does Charismatic Christianity grow?

The growth for Charismatic Christianity is unprecedented in church history. The article explores why and argues that elements in Pentecostal theology may contribute to an explanation: The pneumatology opens up for experience, authenticity and modern religious practices, the eschatology fuels missionary zeal, the ecclesiology facilitates local adaptations, change and religious innovation. The missiology is ambitious and globally and locally orientated.